Hoe de clerus zijn eigen kudde vermorzelt

Van Herder tot Heerser

Adriaan Weterings

VAN HERDER

tot

HEERSER

HOE DE CLERUS ZIJN EIGEN KUDDE VERMORZELT

Adriaan Weterings

OBELISK BOEKEN

Inkijkexemplaar
Dit fragment bevat de inhoudsopgave, het voorwoord en de proloog van *Van herder tot heerser*. Het volledige boek verschijnt op 26 november 2026 als paperback en als gebonden luxe editie.

Van herder tot heerser
Hoe de clerus zijn eigen kudde vermorzelt
Adriaan Weterings

1e druk, november 2026
Paperback: ISBN 978-94-6461-245-5
Gebonden (luxe editie): ISBN 978-94-6461-246-2
NUR 704

www.obeliskboeken.nl · info@obeliskboeken.nl
© 2026 Obelisk Boeken, onderdeel van Obelisk Media B.V.

Uit deze uitgave mag uitsluitend iets verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm, opnamen, of op welke andere wijze ook, hetzij chemisch, elektronisch of mechanisch, na voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoudsopgave

Voorwoord

Proloog – De aanleiding

Deel I

1. De historische Jezus en de bronnen
2. De evangeliën als constructie, en wat Christus voorleefde
3. Mannen én vrouwen rond Jezus

Deel II

1. De mythe van de rots
2. Van oudsten tot priesters
3. Constantijn en de staatskerk
4. Het machtsdenken compleet

Deel III

1. De zeven grondbeginselen van de macht van het Vaticaan: een tot en met vier
2. De zeven grondbeginselen (vervolg): het vijfde tot en met het zevende

Deel IV

1. Het wetgevend apparaat en het dogma
2. De censuur: Maria Magdalena en Gregorius I
3. De Katharen en de kruistochten
4. De inquisitie en de heksenjacht
5. De aflaat
6. De biecht als informatie- en machtsinstrument
7. Celibaat, seksualiteit en huwelijk

Deel V

1. Een venster dat dichtging: Luther en de gemiste Reformatie, Johannes XXIII en Vaticanum II
2. De zwaarste misdaad: kindermisbruik en de doofpot
3. De wetten van Sodoma
4. Oude wijn in nieuwe zakken: synodaliteit en *Fiducia supplicans*

Deel VI

1. Een kerk in een villawijk (1926)
2. Samen kerk zijn
3. De stem van honderd jaar
4. Waarom de kerk leegliep
5. Het bisdom als beheerder van de afbraak
6. De vermorzeling
7. De gemeenschap die niet stierf

Deel VII

1. De heerser won – en verloor
2. Terug naar de bron: de Kerk van alle gelovigen
3. Het apparaat afslanken: paus, soevereine staat en archieven
4. De gemeenschap gaat verder: Zandberg58 en de Kooracademie Breda

Epiloog – naschrift

Lijst van geraadpleegde documenten

Over de auteur

Foto's en illustraties

Voorwoord

Op een donkere en koude dag, zonder ook maar één straaltje zonlicht, ben ik in de namiddag van zaterdag 21 maart 1959 geboren. Dat was in de Resedastraat nummer 4 in Breda, als vijfde kind en vierde zoon van Margaretha van Santvoort en Antonius Weterings. Na mij zou in 1961 alleen nog een zusje volgen.

Op dezelfde dag ben ik naar de Sacramentskerk aan de Zandberglaan 58 in Breda gebracht om daar, volgens goed katholiek gebruik, gedoopt te worden. Daar bevestigde kapelaan baron van Oldenzeel tot Oldenzeel de vier voornamen die mijn ouders hadden gekozen.

De eerste, en tevens mijn roepnaam, is *Adrianus*: de naam van mijn peetoom. De tweede is *Joseph*, vernoemd naar mijn opa aan moederskant. Als vierde en laatste werd *Maria* toegevoegd. Een goed gebruik in die dagen binnen rooms-katholieke kringen. En dan is er natuurlijk nog mijn derde voornaam. Die heeft mijn moeder bewust toegevoegd, uit dankbaarheid. De zwangerschap moet voor haar geen pretje zijn geweest. Blijkbaar vond ik het na zes maanden genoeg en wilde ik geboren worden. Dat zou niet goed zijn afgelopen. De artsen en vooral mijn moeder hebben er alles aan gedaan om de negen maanden vol te maken. Dat is gelukt. Als derde naam koos mijn moeder daarom die van *Clemens*, wat ‘de barmhartige’ betekent. Vroom als mijn moeder was, dankte ze daarmee Onze Lieve Heer dat alles toch nog goed was gekomen.

Maar de barmhartigheid werd nog meer op de proef gesteld. Vanaf dag één was het voor mij namelijk lastig gebleken om voedsel binnen te houden. Dat werd voor mijn ouders een jaar lang afzien, want op slechts drie weken na heb ik een heel jaar doorgebracht in het ziekenhuis. Dag in dag uit gingen ze daarnaartoe, terwijl er thuis nog vier kinderen waren.

Daarna heb ik als patiënt tot op heden nauwelijks een *ziekenhuis vanbinnen gezien.*

Clemens was dus een gouden greep. Met dank aan mijn moeder!

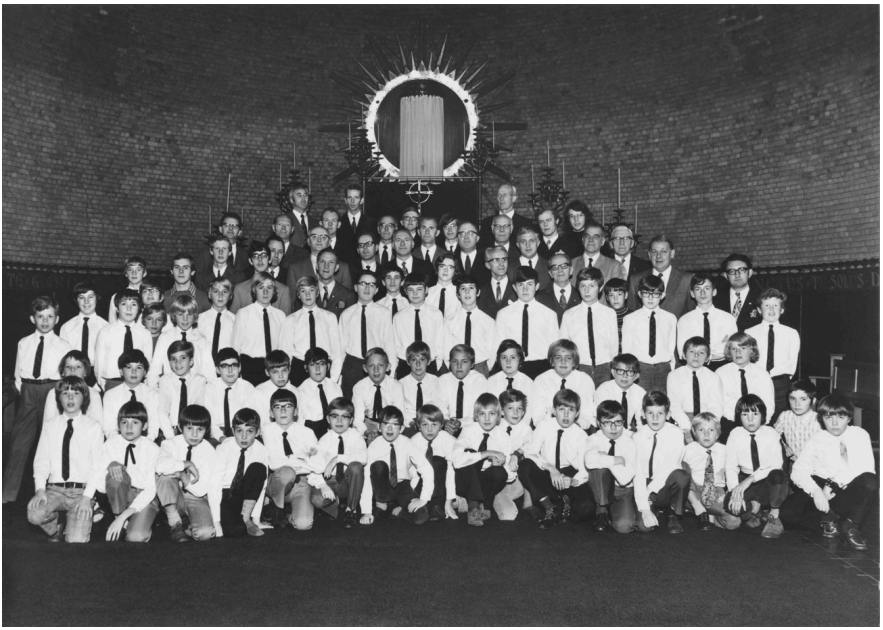
De Sacramentskerk in Breda ligt hemelsbreed ongeveer 400 meter verwijderd van mijn geboortehuis aan de Resedastraat. In enkele minuten loop je ernaartoe: voordeur uit, naar rechts, vervolgens weer rechtsaf de Tulpenstraat in, met aan het einde ervan het kerkgebouw aan de Zandberglaan. Op de dag van mijn geboorte kon ik niet bevroeden dat dit kerkgebouw een belangrijke rol zou gaan vervullen in mijn verdere leven. Van misdienaar, zanger in het, groepsleider van de koorjongens naar bestuurder van het koor en later het (kerk)gebouw. Dat laatste tot op de dag van dit schrijven. Het heeft mij vrienden voor het leven opgeleverd en in contact gebracht met bijzondere mensen. Veelal naar aanleiding van allerlei activiteiten die voor en door het koor en het kerkgebouw zijn opgepakt. De overname van het kerkgebouw in 2000 markeert in dat verband een belangrijk hoogtepunt.

Het koor en het kerkgebouw hebben mij ook kennis laten maken met de rooms-katholieke wereldkerk. Eerst als bewonderaar en frequent bezoeker van het Vaticaan. Later, mede door verworven kennis en ervaringen met de plaatselijke afdeling ervan, het bisdom Breda, kritisch volger met als eindresultaat: distantie.

Tijdens mijn studie aan de Universiteit van Tilburg (1979–1986) – bedrijfseconomie, fiscaal recht en filosofie – kreeg ik al vroeg inzicht in een belangrijk mechanisme: ideële organisaties ontstaan met een helder doel, maar ontwikkelen zich vaak tot instituten die zo'n eigen leven gaan leiden dat de oorspronkelijke doelstellingen uit het zicht verdwijnen. Vele jaren later kan ik niet anders dan de conclusie trekken dat het instituut de Rooms-Katholieke Kerk aan hetzelfde fenomeen ten prooi is gevallen. Het gaat volledig voorbij aan de oorspronkelijke opdracht van Christus zelf: dienstbaar zijn aan het volk van God!

Het onderhavige boek, *Van herder tot heerser*, schetst een Kerk die uiteindelijk is gebouwd op 'heilige structuren en zondige systemen', waarmee zij het gelovig volk al ruim twintig eeuwen in haar greep houdt, vol met onwaarheden en desinformatie. Het geeft ook aan, zonder

volledig te willen zijn, waartoe dat heeft geleid en waartoe het de deur van morgen kan openzetten. Dat ligt niet opgesloten in de levenswijze die Christus ons heeft voorgehouden. Toch is er hoop: het kan anders. Met die positieve boodschap sluit ik het boek af.

Tot in de jaren '70 telde het Sacramentskoor gemiddeld zo'n 50 jongens. Op de foto de auteur onderste rij de 7e van rechts (1970).

PROLOOG

De aanleiding

Het was november 2020 toen ik mijn mailbox opende en de wereld even kantelde. Tussen de gewone berichten zat een brief van advocatenkantoor Corten. Namens de Pius X Stichting werd ik aansprakelijk gesteld voor een bedrag van € 507.442,96, te voldoen binnen veertien dagen. En alsof dat nog niet duidelijk genoeg was: er was al beslag gelegd op mijn privébankrekening. Het beslag was niet aangekondigd en er was geen gesprek, vraag of verzoek om opheldering aan voorafgegaan.

Wat de zaak nog een extra wrange bijsmaak gaf: ik was ongeveer een maand eerder al teruggetreden als bestuurder en penningmeester van de Pius X Stichting. Het beslag trof dus geen zittende bestuurder die nog iets te verbergen kon hebben, maar een man die zijn taak al netjes had overgedragen – en wiens boeken, juist daardoor, volledig op orde en controleerbaar waren. Wie wilde, kon alles nakijken. Niemand had het gedaan.

Dezelfde stukken vielen die dagen in de mailbox van Jan van de Wiel, mijn medebestuurder en de toenmalige voorzitter. Hem raakte het in financiële zin nog harder dan mij. Twee mannen die zich jarenlang met hun tijd en expertise hadden ingezet voor een gemeenschap van katholieke vrouwen – tegen een vergoeding die de richtlijn van de religieuzen volgde en elk jaar aan het bisdom werd verantwoord – werden door hun eigen kerkgenootschap voor een half miljoen euro voor de rechter gesleept. De opdracht daartoe was, zo zou later blijken, gegeven door de nieuwe bestuurder, algemeen administrator Jochem van Velthoven, met goedkeuring van Jan Liesen, bisschop van Breda.

Ik ben geen historicus en geen theoloog. Ik ben mijn leven lang werkzaam geweest als financieel en bestuurlijk adviseur – een man van cijfers, treasurybeleid, jaarverslagen en bestuurlijke verantwoording. En ik ben, even lang, vrijwilliger geweest. Ongeveer zestig jaar van het honderdjarig bestaan van de Sacramentskerk in Breda en haar koor ben ik daarbij betrokken geweest: als koorzanger, als bestuurder, als adviseur, als gelovige. Vanaf eind jaren zestig legde ik een archief aan van alles wat over kerk en koor op papier verscheen – officiële documenten, notities, brieven, e-mails. Ik wist waar ik het over had. En juist daarom liet die brief mij niet los. Dat kwam niet door het bedrag en zelfs niet door het beslag, hoe vernederend ook, maar door de vraag die zich er onontkoombaar achter opdrong: hoe komt een instituut dat is gebouwd op naastenliefde, dienstbaarheid en gemeenschap ertoe zich zo te gedragen tegenover zijn eigen mensen?

Een bestuurder leert in de loop van de jaren dat een organisatie zich nergens zo eerlijk laat kennen als op twee punten: in hoe zij met haar geld omgaat en in hoe zij haar zwakste leden behandelt. Geld liegt niet en de behandeling van de weerlozen evenmin. Op beide punten gaf deze zaak een ondubbelzinnig antwoord. Het geld – daarover zou de rechter later geen twijfel laten bestaan – was er niet zoekgeraakt; het was er, alles klopte, er was geen schade. En de weerlozen waren in dit geval een handvol oude zusters, wier welzijn nu juist het argument vormde waarmee de mensen die hen verzorgden voor de rechter werden gesleept. Het is dat dubbele gegeven – kloppende boeken, vermalen mensen – dat mij ervan overtuigde dat ik niet met een boekhoudkundig geschil te maken had, maar met iets veel ouders en veel fundamentelers.

Waar de zaak over ging – en hoe dun zij was

Om de absurditeit van de vorderingen te begrijpen, moet ik kort uitleggen wie de catechisten waren. De Vereniging van Catechisten en de daaraan verbonden Pius X Stichting beheerden het vermogen en het welzijn van een kleine, kwetsbare gemeenschap: een handvol oude zusters, gewijde leken die hun leven aan geloofsonderricht hadden gegeven. Ik was er penningmeester. Het was, in de taal van de

bestuurskunde, een lekenbestuur van vijf personen, dat zijn besluiten collegiaal nam – niet de penningmeester alleen, niet de voorzitter alleen, maar het voltallige bestuur. Tot dat bestuur behoorde ook Harry Lommers, vicaris-generaal van het bisdom Breda. De rechterhand van de bisschop zat dus mee aan tafel bij elke beslissing die later als misdrijf werd gepresenteerd.

De dagvaarding kwam op 4 december 2020, zestien pagina's dik, met drie vorderingen. Ik som ze hier kort op, want de dunheid ervan is op zichzelf al veelzeggend.

De eerste vordering: het onbevoegd aangaan van geldleningen aan de Stichting Sacramentskerk Breda, tot een bedrag van € 500.000, zonder toestemming van de bisschop. De waarheid was eenvoudiger. Er waren geen leningen. Pius X had in 2019 en 2020 obligaties van de Stichting Sacramentskerk Breda aangekocht, een handeling waartoe de penningmeester bevoegd was op grond van het vastgestelde treasurystatuut. Ik had bovendien, hoewel daartoe niet verplicht, de voorzitter geraadpleegd, die de aankoop een goede zaak vond: een rendement van vijf procent, in jaren waarin de markt dat nauwelijks haalde. Toen de Sacramentskerk door de coronacrisis tijdelijk betalingsproblemen kreeg, werd dat netjes hersteld; op het moment van de dagvaarding bestond er geen enkele achterstand meer. Voor zover er extra rente was gemaakt, werd die aan Pius X vergoed. Er was, kortom, geen euro schade. Inmiddels zijn alle obligaties teruggekocht.

De tweede vordering: overschrijding van een bisschoppelijke machtiging. Het bestuur had in 2018 toestemming gevraagd om de mogelijkheid van een *Bed & Breakfast* in een pand aan de Boschstraat te onderzoeken; de bisschop had daarvoor maximaal € 5.000 toegestaan en het onderzoek had uiteindelijk ruim € 53.000 gekost. Dat klopte – maar het bedrag vloeide voort uit het simpele feit dat het om een rijksmonument ging, waarvoor de gemeente een reeks dure rapporten van diverse bureaus verlangde voordat er ook maar iets aangevraagd kon worden. En belangrijker: elke uitgave boven die vijfduizend euro was besproken en besloten door het voltallige bestuur – inclusief Lommers,

de vicaris-generaal. Als hier al van een overschrijding sprake was, dan gold die voor het hele bestuur, niet voor twee van zijn vijf leden.

De derde vordering: bovenmatige bestuurskosten. Mij werd verweten dat ik mij over de jaren 2013 tot 2020 een bedrag van ruim € 250.000 had laten uitbetalen en Van de Wiel ruim € 100.000, zonder onderliggende begroting. Ook dit toonde vooral hoe slecht de administrator zich had ingelezen. Ik had persoonlijk nooit een bestuursvergoeding van Pius X ontvangen; mijn werkzaamheden liepen via mijn werkgever, omdat ik bij mijn aantreden eerlijk had gezegd dat de gewenste inzet zo omvangrijk was dat ik die niet vrijwillig kon dragen. De zusters en het bestuur hadden daar geen enkel bezwaar tegen gemaakt. De vergoedingen die er wel waren, volgden netjes de richtlijn van de *Konferentie Nederlandse Religieuzen*, stonden jaar na jaar in de jaarverslagen en werden trouw aan het bisdom toegezonden. Nooit volgde daarop een opmerking, laat staan een afkeuring. En de cijfers vertelden precies het tegenovergestelde van het verwijt: de kosten van bestuur en management tezamen waren in die periode juist drastisch gedaald. Wie zich liet verrijken, deed dat blijkbaar door zijn organisatie goedkoper te maken.

Het patroon dringt zich op zodra je de drie vorderingen naast elkaar legt: er was geen schade, geen eenzijdig handelen, geen verrijking. Er was alleen een verhaal en dat verhaal kwam van de man die zojuist de macht over het vermogen van de zusters had overgenomen.

De bisschop schrikt – van zijn eigen administrator

Toen Jan van de Wiel zich rechtstreeks tot de bisschop wendde, kreeg hij een opmerkelijk antwoord. De bisschop schreef dat ook zijn verwachting van de bestuursoverdracht een geheel andere was geweest, dat hij steeds vertrouwen had gehad dat voor de catechisten goed gezorgd werd, maar dat – en dit woord bleef hangen – de bevindingen van de administrator voor hem "*schokkend*" waren. Wat de administrator de bisschop precies had voorgespiegeld, weet ik tot op de dag van vandaag niet. Duidelijk is dat de bisschop volledig op het verkeerde been was gezet. Hij voegde eraan toe dat de maatregel niet lichtvaardig was genomen: hij had de kwestie voorgelegd aan de Diocesane Raad voor Economische

Aangelegenheden, die het canoniek had geadviseerd en achter de beslaglegging stond.

Wat mij in die hele episode het meest is bijgebleven, is niet de hardheid maar de gemakzucht. Iedereen op het bisdom volgde de 'accountant' slaafs, zonder de stukken zelf te lezen, zonder de wedervraag te stellen, zonder het eenvoudige rekensommetje te maken dat elke eerstejaars bedrijfskunde had kunnen maken. Een man met gezag had iets beweerd en dat volstond. Van een minnelijke regeling, of zelfs maar van overleg, kwam het niet: de administrator hield de boot consequent af. De enige werkelijke schade die in die jaren ontstond, waren de advocaatkosten van zo'n tienduizend euro die Van de Wiel en ik moesten maken om ons te verdedigen tegen aantijgingen die op niets berustten.

De zitting

Op de zitting moesten we bijna een jaar wachten. Al die tijd geen contact, geen woord van de eisende partij – tot enkele dagen voor de zittingsdatum, toen de administrator via de advocaat ineens liet weten dat hij wilde overleggen. Na een jaar radiostilte hadden wij daar geen behoefte meer aan. We zouden elkaar wel spreken op de rechtbank.

De zitting vond plaats op 3 november 2021 bij de rechtbank Zeeland–West-Brabant. Vooraf vernamen wij van onze advocaten dat de zaak zou worden voorgezeten door rechter mevrouw Hermans – een, zo zeiden zij, pittige vrouw die zich niet met een kluitje in het riet liet sturen en die werkelijk alles las. Aan de overkant werden ter zitting nog snel stukken ingebracht: verklaringen van de administrator zelf, van Lommers en van een accountantskantoor.

De zitting begon om half tien. Na een korte kennismaking richtte de rechter zich eerst tot mij met haar vragen. Hoewel het dossier omvangrijk was, kon ik alles uit het hoofd beantwoorden – het waren tenslotte mijn cijfers, mijn jaarverslagen, mijn besluiten. Toen wendde zij zich tot Van Velthoven. En daar viel de zaak stil. De administrator wist nauwelijks iets uit te brengen. Het was een beschamende vertoning en de rechter, zichtbaar geïrriteerd, vroeg hem op zeker moment: weet u dan helemaal niets, moet ik het dan maar aan de heer Weterings vragen?

Na bijna vier uur trok zij haar conclusie en richtte zich tot Van Velthoven. Zij begreep niet, zei ze, wat hij hier kwam doen. Had hij niet eerst met het oude bestuur kunnen overleggen over zijn vermeende malversaties? Van een lid van zijn eigen kerkgenootschap had zij heel wat anders verwacht. En als hij al meende dat er iets niet deugde – waarom had hij dan slechts twee van de vijf bestuursleden gedagvaard, terwijl het hier om collegiaal bestuur ging? Overschrijding van bevoegdheden, overschrijding van de bisschoppelijke machtiging, dure contracten, slecht vermogensbeheer: van dat alles, stelde zij vast, had de eisende partij geen sluitende onderbouwing kunnen leveren, terwijl de gedaagden alles tot in detail hadden weerlegd. Zij vond dat zij hiermee niet lastiggevallen had mogen worden en stuurde de partijen de gang op om er samen uit te komen – met de aankondiging dat zij anders haar vonnis zou uitspreken: afwijzing van alle vorderingen, opheffing van het beslag en veroordeling van Pius X in de proceskosten.

Daar konden we inderdaad mee de gang op. Het overleg duurde niet lang. De tegenpartij bood aan de zaak in haar geheel in te trekken en het beslag op te heffen. Wij stemden in. Een uitgesproken vonnis was een mooiere afsluiting geweest, maar dan had het beslag nog maandenlang voortgeduurd. Eind goed, al goed – al was de prijs een wederzijdse finale kwijting en de afspraak dat ieder zijn eigen kosten droeg. Ik had het, eerlijk gezegd, niet anders verwacht. Alleen was die prijs ongelijk verdeeld: Van de Wiel en ik betaalden onze advocaten uit eigen zak, terwijl de advocaat van Pius X – zo bleek later – door het bisdom werd betaald.

En toch was het daarmee niet voorbij. Want een instituut dat een rechtszaak verliest, geeft daarmee zijn verhaal nog niet op. Toen Jan van de Wiel kort na de zitting de medewerkers van Pius X uitnodigde voor een eerder toegezegd, door corona uitgesteld afscheidsdiner, kreeg hij een mail terug van de huismeester. Hij meldde zich af en schreef dat zijn gevoel hem al die jaren niet in de steek had gelaten: er waren immers banen verloren gegaan en dat moest wel betekenen dat het geld voor iets anders was gebruikt dan voor het welzijn van de dames. Van de Wiel, schreef hij, was vermoedelijk niet opgewassen geweest tegen de

dominantie van mij en zo "*meegesleurd*" in de financiële wanprestaties. Hij hoopte voor ons dat alles binnenskamers bleef, want als de pers er lucht van kreeg, zo waarschuwde hij, dan waren de rapen pas echt gaar. Het was een merkwaardige brief: een man die het oordeel van de rechter eenvoudig terzijde schoof ten gunste van een verhaal dat hem beter beviel. Van de Wiel antwoordde droog dat het bestuur niet uit twee maar uit vijf personen had bestaan, dat de rechter daarover een glashelder standpunt had ingenomen en dat hij het sprookje gerust verder mocht vertellen – mits hij daarbij ook de naam van de sprookjesverteller noemde. Pas toen leek er iets te kantelen. Maar het tekent hoe diep de reflex zit: zelfs na de 'vrijspraak' bleef de aantijging rondzingen, niet omdat zij waar was, maar omdat zij de gewenste hiërarchie van schuld en gezag bevestigde.

Wat er werkelijk op het spel stond

Toch zou ik mijzelf tekortdoen als ik deze geschiedenis afdeed als een ongelukkig misverstand, een bestuurlijke aanvaring die uit de hand liep. Want in de stukken die de tegenpartij ter zitting inbracht, zat een document dat mij meer heeft geleerd over de aard van het conflict dan alle vorderingen bij elkaar: de verklaring van Lommers, gedateerd 19 juni 2021.

Lommers, de vicaris-generaal, die jarenlang met mij aan de bestuurstafel had gezeten, herhaalde daarin braaf de drie aantijgingen alsof hij er niet zelf bij was geweest. Maar daarna liet hij iets vallen wat hij beter voor zich had kunnen houden. Hij schreef dat er sinds 1 januari 2017 binnen het bestuur een – zijn woord – "*gespannen situatie*" was ontstaan. En de reden die hij daarvoor gaf, had niets met boekhouding te maken. De spanning was ontstaan, schreef hij, omdat de Sacramentskerk op dat moment officieel aan de eredienst was onttrokken en omdat de penningmeester van de catechisten dezelfde persoon was als de penningmeester van de Stichting Sacramentskerk Breda – te weten ik. Die Sacramentskerk, vervolgde hij, was op gespannen voet komen te staan met het kerkelijk gezag, omdat de gemeenschap er "*ongeoorloofde*

liturgische vieringen" bleef organiseren en dat, voegde hij eraan toe, tot op de dag van vandaag deed.

Daar lag het, zwart op wit, in een verklaring die bedoeld was om mij te belasten. De vicaris-generaal koppelde de aanval op de catechisten eigenhandig aan iets wat met de catechisten niets te maken had: aan een kerkgebouw aan de Zandberglaan waar een gemeenschap, na de officiële sluiting, simpelweg weigerde te verdwijnen. Daar zat de werkelijke spanning – niet in obligaties van vijf procent, de rapportkosten van een rijksmonument of een bestuursvergoeding die via mijn werkgever liep. De spanning zat in het feit dat ik tegelijk de penningmeester was van een weerspannige geloofsgemeenschap én van de stichting van een groep oude zusters – en dat ik daarmee een handzaam doelwit was. Wie de penningmeester van het verzet juridisch kon breken, raakte het verzet zelf.

Ik vermeld dit hier al, aan het begin van dit boek, omdat het de toon zet voor alles wat volgt. Een instituut dat zijn eigen bestuurders voor een half miljoen euro dagvaardt, zonder een minuut overleg vooraf, terwijl het werkelijke twistpunt een groep gelovigen is die haar gesloten kerk niet wil opgeven – dat is geen herder die voor zijn schapen zorgt, maar een macht die haar mensen overrijdt. En het verontrustende is niet dat het misging, maar dat het zo vanzelfsprekend ging: met de taal van de accountant en de advocaat, met de reflex van het gezag dat geen tegenspraak verdraagt en met de volstrekte zekerheid dat de gehoorzaamheid van iedereen eromheen verzekerd was.

Drie keer dezelfde reflex

De dagvaarding van eind 2020 zette mij aan het denken en toen ik begon terug te kijken, zag ik dat het geen incident was. Het was de derde keer dat ik in mijn leven recht tegenover ditzelfde instituut kwam te staan – recht tegenover een Rooms-Katholieke Kerk die geen oor leek te hebben voor de noden, de wensen en de inzet van gewone gelovigen en vrijwilligers.

De eerste keer was rond het jaar 2000. De Sacramentskerk dreigde te worden gesloten en afgestoten, en de enige manier om gebouw en koor

te redden, bleek te zijn dat de gemeenschap haar eigen kerk terugkocht – letterlijk, met haar eigen, moeizaam bijeengebrachte geld, het gebouw waarvoor generaties parochianen al hadden betaald. Het was absurd: een gemeenschap die haar kerk een eeuw lang in stand had gehouden, met collectes, met legaten, met onbetaalde handen, moest aan haar eigen bisdom betalen om datzelfde gebouw te mogen behouden. De fondsen werden bijeengebracht, de overdracht werd zelfs feestelijk gevierd en wie er die dag bij was, ervoer het als een overwinning. Pas later begon het te knagen: een overwinning waarop je trots bent, maar die je nooit had hoeven behalen. Ik schreef het destijds nog toe aan de omstandigheden – een teken van financiële krapte, van een bisdom met de rug tegen de muur.

De tweede keer volgde een jaar of vijftien later, toen de parochie meende het pastorale werk en de pastorale zorg vanuit de Sacramentskerk te moeten beëindigen – op gronden die, als ik er als bestuurder naar keek, volstrekt niet ter zake deden. Hier kon ik het al minder goed verklaren. Er waren mensen, er was een levende gemeenschap, er was muziek van wereldformaat – en toch werd de stekker eruit getrokken, alsof een liturgisch besluit zwaarder woog dan de gemeenschap die het zou treffen.

En de derde keer was deze dagvaarding: het moment waarop het instituut er niet voor terugschrok om juridische middelen in te zetten tegen zijn eigen achterban, tegen de eigen leden die het al een leven lang dienden. Drie confrontaties met telkens dezelfde reflex. Eén keer kan toeval zijn, maar drie keer is een patroon dat om een verklaring vraagt.

De vraag die overbleef

Mijn eerste reactie was de verbouwereerde reactie van iemand die zojuist iets onbegrijpelijks heeft meegemaakt: wat gebeurt hier? Waarom doet de Rooms-Katholieke Kerk dit? En vrijwel onmiddellijk daarachteraan kwam de vraag die dit boek heeft voortgebracht: waar komt dit instituut eigenlijk vandaan en hoe is het zo geworden?

De tegenstelling is groot. Aan de oorsprong van dit alles staat een rondtrekkende prediker uit Galilea die dienstbaarheid, nederigheid en

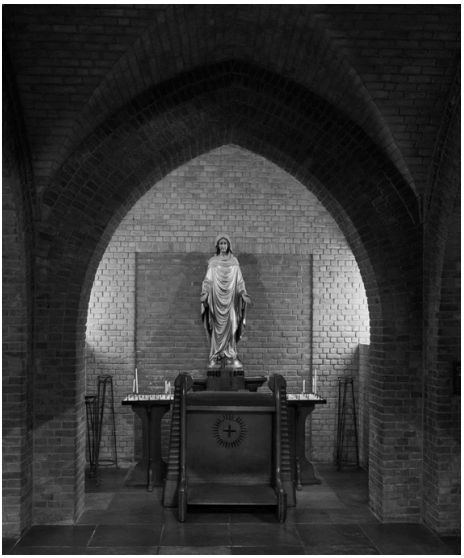
naastenliefde tot de kern van zijn boodschap maakte; die de machtigen van zijn tijd – de hogepriesters en de schriftgeleerden – fel bekritiseerde; die geen paleis bezat, geen rechtbank, geen leger, geen schatkist. Een man die, in het verhaal dat de Kerk zelf doorgeeft, op de avond voor zijn dood een schort omdeed en zijn leerlingen de voeten waste – het werk van een slaaf – en hun zei dat zij elkaar voortaan zo moesten dienen. En aan het andere uiteinde van tweeduizend jaar staat een instituut dat de taal van de accountant spreekt, dat beslag legt op de bankrekening van een vrijwilliger, dat zes oude dames als argument gebruikt in een rechtszaak tegen de mensen die hen verzorgden. Tussen het schort en het beslag liggen twintig eeuwen. Hoe komt men van het een bij het ander? Hoe verandert een beweging van dienaren in een instituut van macht?

Dat is een vraag die mij als financieel en bestuurlijk man bijzonder bezighield. Macht, bestuur, geld en structuur zijn immers de zaken waarmee ik beroepshalve altijd te maken heb gehad. Met die blik heb ik gelezen wat geschiedschrijvers en theologen als Karen Armstrong, Hans Küng, Bart Ehrman, Fik Meijer en Frédéric Martel over de Kerk hebben vastgelegd. Hun bevindingen vormen het fundament van dit boek; wat ik er als bestuurder en gelovige uit afleid, komt voor mijn rekening.

Over de toon van dit boek wil ik meteen helder zijn. Het is geen wraakschrift. De zaak is gewonnen, het beslag is opgeheven, mijn naam is gezuiverd; persoonlijk heb ik niets meer te vereffenen. Wat overbleef toen het stof was neergedaald, was geen wrok maar een vraag – en die vraag bleek groter dan ikzelf, groter dan de catechisten, groter dan Breda. Ik schrijf dit dan ook niet als de gekwetste partij in een bestuurlijk conflict, maar als iemand die, geconfronteerd met onbegrijpelijk gedrag, wilde begrijpen waar dat gedrag vandaan komt. Dat ik daarbij scherp zal zijn, spreekt vanzelf; de feiten die ik tegenkwam, lenen zich niet voor verzachting. Maar scherpte is iets anders dan rancune en het is mij om het eerste te doen, niet om het tweede.

Het antwoord op mijn vraag, zo ontdekte ik, ligt niet in Breda. Wat mij overkwam aan de Zandberglaan is geen Brabants incident en geen kwestie van een ongelukkige bisschop of een overijverige administrator.

Het is de hedendaagse uitdrukking van een patroon dat al eeuwenoud is – een patroon dat zichtbaar wordt zodra je teruggaat naar het begin en de hele lijn in één keer overziet. Mijn zoektocht heeft ruim vijf jaar geduurd en is teruggegaan tot het begin van onze jaartelling. Wat ik onderweg vond, heeft mij telkens opnieuw verbaasd – vooral hoe slecht wij rooms-katholieke gelovigen, en daar reken ik mijzelf bij het begin uitdrukkelijk toe, onze eigen geschiedenis kennen.

Mariakapel Sacramentskerk Breda.

Dit boek is het verslag van die zoektocht. Het begint waar de Kerk zelf begon, bij de man die zij zegt te vertegenwoordigen, en het volgt de lange weg waarlangs zijn dienende boodschap stap voor stap is omgebouwd tot een machtsapparaat: via Constantijn en de staatskerk, via het gekaapte pauselijk primaat, via de zeven grondbeginselen waarmee het instituut zijn greep verankerde en via de misdaden waarmee het die greep eeuwenlang afdwong – de wegzuivering van Maria Magdalena, de uitroeiing van de Katharen, de inquisitie en de heksenjacht, de aflaathandel en in onze eigen tijd het seksueel misbruik en de doofpot. Die opsomming is niet willekeurig, want telkens is hetzelfde mechanisme

aan het werk: controle op de waarheid, op het geweten, op het lichaam, op het geld.

Pas aan het eind keren we terug naar Breda – niet als slachtofferverhaal, maar als bewijs dat het oeroude mechanisme vandaag de dag nog feilloos werkt. En daar zal blijken dat de uitkomst dubbel is. Het instituut heeft in zekere zin gewonnen: de Sacramentskerk is aan de eredienst onttrokken – het gebouw dat de gemeenschap met eigen geld had teruggekocht, mag geen kerk meer zijn, het koor zoals het was bestaat niet meer. En toch heeft het verloren, want een Kerk die heerst in plaats van te hoeden, verspeelt juist datgene waaraan zij haar bestaansrecht ontleent: haar geloofwaardigheid als opvolger en vertegenwoordiger van Christus. De heerser wint het gebouw en verliest de ziel. De gemeenschap verliest het gebouw en behoudt de ziel – en gaat verder, zonder dat instituut.

Het is de geschiedenis van de Kerk die haar oorsprong vergat. Het is, in één zin, het verhaal van hoe de herder een heerser werd.

Benieuwd hoe het verder gaat?

Van herder tot heerser
verschijnt op 26 november 2026
als paperback en als gebonden luxe editie.

OBELISKBOEKEN.NL